

Володимир Милько (м. Київ)

Науково-краєзнавча експедиція НСКУ «Народне музейництво Закарпаття: здобутки і перспективи»

14–16 червня 2018 року відбулася науково-краєзнавча експедиція Національної спілки краєзнавців України «Народне музейництво Закарпаття: здобутки і перспективи».

Її метою стало вивчення громадської ініціативи у збереженні історико-культурної спадщини краю та ролі громади у створенні скансенів, привернення уваги до громадських музеїв як соціокультурних центрів громадського життя області та країни, і, водночас, індикаторів формування громадянського суспільства.

У експедиції взяли участь представники керівних органів Спілки, члени Президії та Правління, голови регіональних організацій, краєзнавці, науковці, громадські діячі з різних областей України (Вінницької, Житомирської, Закарпатської, Івано-Франківської, Київської, Чернівецької, Харківської та ін.).

Напередодні експедиції представники керівних органів Спілки (голова НСКУ, член-кореспондент НАН України О.П. Реєнт, заступник голови, академік НАПН України В.П. Коцур та член Президії НСКУ, професор Ю.В. Телячий) завітали до Ужгорода, де відбулася зустріч із директором Ужгородського торгівельно-економічного інституту КНТЕУ, Відмінником освіти України, кандидатом економічних наук, доцентом Гаврилком Петром Петровичем. За значний внесок у розвиток краєзнавчого руху, збереження національної історико-культурної спадщини та природних скарбів України П.П. Гаврилко, відповідно до рішення Президії НСКУ, був удостоєний звання «Почесний краєзнавець України» та «Ордена Г.С. Сковороди» ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди» (фото 1).

Практичні завдання науково-краєзнавчої експедиції включали ознайомлення з експозиціями Музейного комплексу «Старе село Колочава»

Фото 1

Міжгірського району Закарпатської області; вивчення досвіду працівників комплексу зі збереження культурного надбання краю, створення музейних осередків та участі громадськості в розвитку громадського музейництва; дослідження напрацювань музейників із вивчення та відтворення маловідомих сторінок історії краю, популяризації його історико-етнографічної специфіки, ефективного використання рекреаційно-туристичного потенціалу області; відвідання туристично-привабливих місць регіону та відзначення внеску місцевих громадян у їх розвиток; участь у Всеукраїнському фольклорно-етнографічному фестивалі «Колочавська ріплянка»; поширення досвіду активістів Закарпатської обласної організації НСКУ з розвитку громадського музейництва серед регіональних осередків Спілки.

Перебування делегації Спілки на Закарпатті стало можливим завдяки керівництву обласної організації НСКУ, зокрема її голови Делегана Михайла Васильовича та члена правління НСКУ Аржевітіна Станіслава Михайловича.

У перший день експедиції (14 червня), на шляху до села Колочава Міжгірського району, краєзнавці завітали до с. Келечин – малої Батьківщини відомого українського громадсько-політичного діяча, президента Карпатської України Августина Волошина (фото 2). Біля пам'ятника А. Волошину М.В. Делеган ознайомив присутніх із його біографією та окреслив історичне значення цієї постаті для регіону та всієї України. Урочиста зустріч із місцевими краєзнавцями та представниками влади відбулася на Синевирському перевалі (793 м над рівнем моря).

Основна частина програми цього дня передбачала ознайомлення із Музеєм архітектури і побуту «Старе село» – скансеном у селі Колочава. Краєзнавці мали можливість побачити унікальний проект, який відтворює село стародавньої Верховини із колочавських експонатів, ознайомитися із 300-річною історією побуту місцевих жителів (фото 3). Майже два десятки будівель і допоміжних господарських споруд стали об'єктом уваги та викликали неабияке зацікавлення. Серед них: хатина селянина-бідняка, церковнопарафіяльна школа, єврейська хата «Корчма у Вольфа», «буж-

ня», парильня, хатина вівчаря, салаш (колиба), будинок шустера, хатина сабова (швеця), угорська жандармська станція, кузня, хата та майстерня столяра, будівля ткача, «будинок бірова» (сільського голови) та ін. На території комплексу також розташовано низку музеїв: «Вузькоколіяка», «Колочавський бокораш», «Бункер Штаєра».

Завдяки продуманій організації та цікавим розповідям Почесного краєзнавця України, члена Правління НСКУ Станіслава Аржевітіна (фото 4). (саме його особистими зусиллями в Колочаві було створено музейний комплекс, іден-

Фото 2

Фото 4

Фото 3

тифіковано і реставровано десятки пам'яток історії та архітектури, активно розвивається туристичне краєзнавство в регіоні), екскурсиводів Дербака Василя та Радівілова Юрія учасники експедиції мали змогу відчувати атмосферу минулих епох, сфотографуватися в історичних костюмах, взяти участь у театралізованих дійствах (фото 5-7).

На завершення першого дня експедиції відбулися урочистості з нагоди дня народження С.М. Аржевітіна. Голова НСКУ, член-кореспондент НАН України О.П. Реєнт вручив іменник «Орден Г.С. Сковороди» (виготовлений спільно із ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»).

Наступний день експедиції (15 червня) розпочався із засідання Президії НСКУ. Присутні заслухали інформацію: про діяльність Спілки в першому півріччі 2018 р., про результати Всеукраїнської наради з питань викладання навчального курсу «Основи краєзнавства» у закладах вищої освіти, про затвердження лауреатів Премії імені академіка Петра Тронька 2018 р., про основні заходи НСКУ на 2019 р., про рекомендацію до публікації наукового журналу «Краєзнавство» (№1, 2018), про вступ нових членів та відзначення краєзнавців нагородами НСКУ. За результатами обговорення звернень від регіональних організацій Президія прийняла рішення про рекомендацію Правлінню Спілки з 2019 р. змінити розмір вступних і членських внесків (200 і 100 грн відповідно) (фото 8).

Фото 5

Фото 6

Фото 8

Фото 7

На засіданні Президії активістів краєзнавчого руху було відзначено спілчанськими нагородами, зокрема Подяками та Грамотами НСКУ, ювілейною медаллю «90 років журналу “Краєзнавство”», «Орденем Г.С. Сковороди» (удостоєний член Президії, професор Ю.В. Телячий, який цього дня святкував день народження), званням «Почесний краєзнавець України» (голова Закарпатської обласної організації М.В. Делеган) тощо.

У рамках роботи Президії відбулася презентація науково-краєзнавчих видань С.М. Аржевітіна: «Закарпатська Україна: викорінення Карпатської України» і «Колочава: шкільництво». Присутні ознайомилися із відповідними напрацюваннями вченого, які є частиною багатотомного видавничого проекту про історію його рідного села Колочаву, та прийняли рішення про надання консультативної та експертної допомоги при підготовці книг до друку.

Далі цього дня продовжилося знайомство із Колочавою. Краєзнавці відвідали музеї «Чеська школа» (у ньому відтворено умови навчання дітей за чеського періоду історії села) та «Радянська школа» (перший школа-музей на Закарпатті, який передає атмосферу навчання дітей у 60–70-х роках минулого століття).

Під час огляду музеїв та історико-культурних пам'яток: пам'ятників І. Ольбрахту, Т. Шевченку, О. Духновичу, вівчарю, воїнам-інтернаціоналістам, жертвам Голокосту, опришку Карпат М. Шугая, заробітчанами, обелісків жертвам Першої та Другої світових воєн, музею-меморіалу воїнам-інтернаціоналістам, делегація НСКУ наче переконалася у справедливості твердження про Колочаву як село 10 музеїв та 20 пам'ятників.

Зацікавлення викликав прохід окремими етапами туристичних маршрутів «Стежками Миколи Шугая» та «Лінія Арпада», історії про життя та версії загибелі «останнього опришка Карпат» Миколи Шугая, огляд оборонних ліній часів Другої світової війни, дегустація мінеральної води «Буркут». З особливостями релігійного життя колочавців ознайомив Василь Глеба, який також провів екскурсію збудованою у XVIII ст. без єдиного цвяха дерев'яною Церквою Зішестя Святого Духа. Життя (фото 9) та діяльність відомого чеського письменника та громадського діяча Івана Ольбрахта постало у розповіді Наталії Тумарець. На його честь у селі встановлено пам'ятник, а на базі Колочавської середньої школи розміщено музей.

Краєзнавці завітали також до колочавського

Фото 9

форелевого господарства, де ознайомилися із процесом розведення екологічно чистої форелі, та птахопарку Василя Макара, який включає майже дві тисячі папуг та голубів. На завершення другого дня експедиції відбувся перегляд декількох документальних фільмів про село, зокрема кінопроекту «Колочавські повстанці».

16 червня краєзнавці завітали до майстерні відомого українського скульптора Петра Штаєра, який працює в галузі станкової та монументальної скульптури. Митець розповів про свої поточні проекти і продемонстрував раніше виконані.

Цього дня учасники експедиції стали учасниками «Фестивалю Ріплянки», який щороку проводиться на території музейного комплексу «Старе село» у Колочаві. Програма цього дійства включала проведення безпрограшної лотереї, офіційну частину за участі голови Закарпатської обласної державної адміністрації Геннадія Москаля та керівництва Національної спілки краєзнавців України, святковий концерт за участі відділу культури Міжгірської РДА, майстер-клас із приготування ріплянки, дегустацію «Ріплянки від губернатора», майстер-клас із приготування сиру й баношу та їх дегустацію, різноманітні конкурси тощо.

Офіційна частина фестивалю передбачала виголошення вітальних слів головою обласної державної адміністрації Г.Г. Москалем (фото 10), головою НСКУ О.П. Реєнтом, головою Закарпатської облорганізації НСКУ М.В. Делеганом, ініціатором створення музейного комплексу С.М. Аржевітіним. Подякувавши організаторам за гарний прийом делегації, керівництву музею та його працівникам за самовіддану працю, представникам влади за увагу до культури регіону О.П. Реєнт вручив спілчанські відзнаки й нагороди, зокрема Г.Г. Москалю – «Орден Григорія Сковороди» за вагомий внесок у розвиток українського краєзнавства.

Фото 10

Фото 11

Фото 12

У другій половині дня відбулося попереднє підбиття підсумків експедиції, в якому взяв участь Г.Г. Москаль. Голова Спілки О.П. Реєнт наголосив на особливій важливості діяльності, яку здійснює колочавська громада (зокрема, С.М. Аржевітін) та обласна організація Спілки, що спрямована на збереження й популяризацію місцевої історії, культури, традицій, архітектурних пам'яток.

Завершальна частина експедиції включала відвідання Центру реабілітації для бурих ведмедів, який було відкрито наприкінці 2011 року на території Національного природного парку Синевир, та одного з семи природних чудес України, найбільшого високогірного озера Карпат – Синевир (фото 11), а також водоспаду Шипіт (фото 12), розташованого на північних схилах гірського масиву Боржавських полонин біля підніжжя гори Гимба, що у селі Пилипець Міжгірського району.

За три дні (14–16 червня) делегація Національної спілки краєзнавців України вкотре переконалася у безмежному туристичному потенціалі Закарпаття, побачила, що діяльність, яку здійснюють місцеві краєзнавці – це унікальний приклад самовідданої праці, спрямованої на збереження й розвиток культурних скарбів свого рідного краю. Завдяки зусиллям Почесного краєзнавця України, члена Правління НСКУ С.М. Аржевітіна Колочава перетворилася на один із провідних туристичних центрів регіону, стала селом 10 музеїв, 20 пам'яток, 50 історичних місць різноманітних фестивалів туристичних принад. Краєзнавці дякують С.М. Аржевітіну та Закарпатській обласній організації НСКУ (її голові М.В. Делегану) за якісну організацію експедиції!